

צבי ארז

„רייכספיהרר ה־ס.ס.“ על מרד גיטו וארשה

אין ודאות מלאה כי היינריך הימלר, „רייכספיהרר ה־ס.ס.“¹ אומנם קרא את הדין־וחשבון של הגנרל יירגן שטרופ, מפקד־חטיבה² באירגונו, האיש שפיקד על השמדת גיטו וארשה (הדו"חות של שטרופ פורסמו בעברית בספרו של ד"ר יוסף קרמיש: **מרד גיטו וארשה בעיני האויב**, ת"א-ר"ם, 1959). עם זאת אין שום ספק כי הימלר אכן ידע פרטים על המרד, שכן לפחות בשלושה נאומים פומביים הוא נדרש לנושא הזה.

בפעם הראשונה נגע הימלר בנושא המרד בנאום, אותו נשא ב־6 באוקטובר 1943, כלומר כמחצית השנה לאחר המרד, בפני אישי הצמרת הנאצית, הרייכסלייטרים³ והגאוליטרים⁴ בפוזן (בפולין המרכזית; כיום פוזנאן). הימלר אמר, בין השאר:

... הן תאמינו לי שנתקלתי בקשיים גדולים בהקמת מיתקני הכלכלה. באזורי העורף טיהרתי גיטאות גדולים. בוארשה, אחד מגיטאות היהודים, היו לנו קרבות־רחוב משך ארבעה שבועות. ארבעה שבועות! טיהרנו שם כ־700 בונקרים.⁵ ..

רבי־הטבחים גדהם מן העובדה כי היהודים, אותם העריך בבחינת אספסוף של תת־אדם, נלחמו משך ארבעה שבועות במכונת המלחמה המשוכללת שלו. מכאן הדגשה פאתטית זו של משך הקרבות.

מצד שני חייב היה הימלר לאזן בפני מאזיניו את הרושם הקשה שעשוי היה להיווצר עקב העובדה, כי הכוחות שהיו כפופים ל־ס.ס. לא יכלו לחסל את המורדים במכת־אש אחת. למן תפיסת השלטון בידי הנאצים, הווה אומר כעשר שנים, עת הוחלף נשקם הקר של אנשי השיטור הנאציים בנשק חם, נאמר להם לעשות בו שימוש מכריע מיד עם הופעת ניצני הפרת־סדר כלשהי...

הימלר, משום־כך, „עיגל למעלה“ את מיספר הבונקרים. שטרופ דיבר בדו"ח שלו על 613 בונקרים שניכרו על־ידי היהודים במעבה האדמה ועל קרבות קשים שהיה

על חייליו לנהל. כמפקדו, אולץ גם הוא לתרץ את אי־הצלחתו לאלתר על־ידי האדרת מיספר וכוח אויביו.

הימלר חזר ונקט שנית שיטה זו בנאום, אותו נשא לפני קבוצה גדולה של גנראלים מן הצבא, ב־25 במאי 1944. הקצינים הבכירים האלה נאספו ובאו אל זונטהופן,⁶ אחד ממבצרי המיסדר⁷ של ה־ס.ס., בבאוואריה הדרומית. ימים אחדים קודם־לכן הוחל ביישום „הפתרון הסופי” גם על יהודי הונגאריה. מפקד ה־ס.ס., שכינה אותה שעה גם כשר־הפנים של הרייך, הזכיר נושא זה:

... עתה ככלות הכול — ותופעה זו יחידה היא במלחמה הזאת⁸ —

נעביר בקרוב 100,000, ומאוחר יותר עוד 100,000 גברים יהודים מהונגאריה אל מחנות־הריכוז.⁹ נבנה באמצעותם בתי־חרושת תת־קרקעיים. איש מהם לא יכנס אל תוך שדה־הראיה של העם הגרמני, בשום פנים ואופן לא. אני משוכנע כי הייתי חוזה שחורות על עתידה של החזית הממוקמת [עתה] במזרחו של הגנראל־גוברנמנט,¹⁰ אם לא היינו פותרים שם זה מכבר את שאלת היהודים, אם גיטו לובלין היה עומד עוד על תלו, והגיטו הענק בווארשה, על 500,000 אנשיו, שטיהרגום [עוד היה קיים].¹¹ רבותי, טיהור, בשנה הקודמת, דרש מאתנו חמישה שבועות של קרבות־רחוב [בהם נעזרנו] בשריוניות ובכל מערכות הנשק. היה עלינו להסתער שם, בתוככי הגיטו המגודר הזה, על כמות של 700 בונקרים שניבנו בבתים...¹²

באוזניהם של אנשי צמרת הצבא ראה הימלר לנכון לתת תמונה רחבה יותר. כדי להצדיק את „הפתרון הסופי” שלף את הנימוק של הבטחת העורף של הגייסות הנלחמים. זאת־אף־זאת: מאזינו יכלו להתרשם כי המאבק נמשך חמישה שבועות נגד אויב אדיר שמנה כמחצית המיליון בני־אדם, מבליט דווקא יפה את כישוריהם של אנשי ה־ס.ס., בני־טיפוחיו של הימלר, שלא היו תמיד אהובים ונערצים על הגנראלים... ה„רייכספיהרר” לא סיפר לקצינים הבכירים כי בעת המרד „ירד” מיספר תושבי הגיטו ל־50,000 בקירוב, כלומר ל־10% מן המיספר שהוא נקב בו.

חודש ימים לאחר־מכן נאספו גנראלים אחרים של ה„והרמאכט” בזונטהופן. הימלר הירצה גם בפניהם. הרצאתו נתקיימה ב־21 ביוני 1944, כשבועיים לאחר פלישת בעלות־הברית המערביות אל „מבצר אירופה”. המפקד העליון של ה־ס.ס. הזכיר הפעם את המרד בפעם השלישית. הוא אמר:

... המועד בו טיהרנו את הגיטו הגדול והאחרון, שהיה בווארשה, בשקט אנקוב במיספר באוזניהם — היו בו מעל ל־500,000 יהודים, בחמישה שבועות של קרבות־רחוב בקיץ 1943,¹³ היה זה ממש המועד האחרון [לפני סיכון החזית המזרחית...]. כפי שאמרתי, ניהלנו משך חמישה שבועות לחימה בשטח בנוי בווארשה וטיהרנו 700 בונקרים, בונקרים־מרתפים, לעיתים היו אפילו שניים, האחד מעל השני. שעה שגוש בתים חוסל, הגיחו [היהודים] שנית, לפתע מאחור; ליהודים

רייכספיהרר ה־ס.ס. על מרד גיסו וארשה

יש תמיד מערכת תת־קרקעית, תעלות ומבואות. זו שיטה עתיקת־יומין. [היהודי] הוא נווד עתיק־יומין. כפי שאמרתי היה זה המועד האחרון, מפני שאיני סבור שהיינו יכולים להחזיק בקלות בחזית בשטחי הגנרל־גוברנמנט...¹⁴

בהשוואה עם מה שאמר בכנס הקודם בזונטהופן, יש כאן פירוט תיאור הבונקרים, חזרה על מיספר האוכלוסין. האירגון היהודי הלוחם של הגיטו לא יכול היה להעלות על דעתו, כמובן, להתמודד בקרב גלוי עם העוצמה הנאצית. משום־כך נקטו היהודים שיטת פגע וברח והגיוחו מדי פעם ממקומות המסתור שלהם. צורת קרב זו נראית בעיני הימלר כהוכחת משפטיו הקדומים.

חיסול הגיטו מנומק שנית בהכרח אבטחת העורף. מבחינה זו נשאר הימלר עקיב; מן הסתם ידע כי בנימוק זה יקנה את לב שומעיו הקצינים הבכירים. במאי־יוני 1944 משך ה־"רייכספיהרר" — בסודי־סודות — בכמה וכמה מנופים כדי להבטיח את עורו ואת עתידו המדיני:

א. היה לו מגע אישי, וגם מידע רחב במידה מפתיעה, על ועם חוג־הקושרים של האנשים שמאוחר יותר כונו „אנשי ה־20 ביולי“, כלומר מבצעי ההתנקשות בחיי היטלר;

ב. הוא גם חתר לקשור קשר עם הבריטים והאמריקאים — דווקא באמצעות היהודים.

מכל מקום כל־פירחון, בהופעותיו הפומביות הוסיף להיות מזוהה עם שנאה שלוחת־רסן ליהודים, שנאה אותה טיפח משך שנים רבות. שנאה זו היא גם המכנה המשותף של שלושת איזכורי המרד בנאומיו. הופעת כמה יסודות מן הדו"ח של שטרופ בנאומי הימלר מחזקת את ההנחה, כי אם אומנם לא קרא אותן, הרי נצטבר בידיו מידע על ההתקוממות, מידע שהיה מבוסס על „מימצאי“ שטרופ.

הערות

1. תוארו של האיש במקור הגרמני: Reichsführer SS.
2. Jürgen Stroop היה Brigadeführer. דרגה זו מקבילה לדרגת Generalmajor ב„והרמאכט“ (או לדרגת אלוף בצה"ל).
3. במקור: Reichsleiter — כינוי לעומדים בצמרת הפקידות הנאצית; בדרגת שרי הרייך.
4. במקור: Gauleiter — כינוי לממונה על המחוז ברייך השלישי.
5. נאומי הימלר מצויים בארכיון הלאומי של ארה"ב; תעודות מטהו האישי של הימלר מסומנות: T/175 סרט מס' 85; מסגרות 0152—0200 כוללות את הנאום ממנו נלקחה המובאה.
6. במקור: Sonthofen.
7. במקור: Ordensburg(en). לי־ס.ס. היו עוד כמה „מבצרים“ כאלה, כגון: פוגלזאנג Vogelsang בדרום־מערב וקרסינוה Crössinsee בצפון־מזרח גרמניה.

צבי ארז

8. זהו, כמובן, שקר.
9. ב־9 באפריל 1944 הודיע היטלר למארכשאל מילך (Milch), ממפקדי חיל־האוויר הגרמני, כי הטיל על הימלר להמציא בהקדם 100,000 גברים יהודים מהונגאריה לשם בניית בתי־חרושת מתחת לפני הקרקע לייצור מטוסים. פרטים ראה: I.M.T., Doc. R./134.
10. במקור: General-Gouvernement „[איזור] הממשל־הכללי“ — מה שגוּתָר מן המדינה הפולנית לאחר ניתוצה בידי הגרמנים.
11. בזמן האמור היו בגיטו רק כ־50,000 יהודים. החיסול הגדול, שבו הוצאו כ־75% מאוכלוסיו המקוריים, היה בקיץ 1942.
12. T/175, סרט מס' 94, מסגרות 4640—4639.
13. „הטיהור“ והמרד בגיטו וארשה התחילו ב־19 באפריל 1943.
14. T/175, סרט מס' 93, מסגרות 3965—3961.

IN THIS ISSUE

Sources and Evidence

- **Selma Merbaum-Eisinger.** The life of a girl from Tchernowitz and her poems. She was a member of Hashomer Hatzair, who perished in a Transdnestrian Concentration Camp at the age of 18. Her early poems were preserved as by a miracle.
- **Simha Statfeld.** A Jewish partisan tells about the life and struggle of Jewish groups who kept alive, hiding in the forests near Hanachov.

Articles

- **Prof. Vladimir Jankelevitch,** head of the cathedra for Philosophy and Morality at the Paris Sorbonne, expounds his accusation ("j'accuse") against attempts to extenuate the crimes of the German people and to forget them.
- **Prof. Emil Fackenheim** of Toronto, Canada, deals with the impact of the Holocaust upon the ways of thinking and the consciences of Non-Jews.

Research

- **Dr. Gideon Shimoni** of the Institute for Contemporary Jewry, Jerusalem, has made a study of letters and documents that throw light upon the attitudes of Mahatma Gandhi to Jews, Judaism and Zionism, to the Holocaust and to the Conflict between Jews and Arabs.
- **Ruth Zariz** of Kibbutz Mash'abei Sadeh, shows one aspect of operations aimed at the rescue of Jews during World War II through promises of immigration certificates to Eretz Israel.
- **Rachel Menver** studied underground publications of Hashomer Hatzair in the Warsaw Ghetto (1940-1942) out of which she reconstructs a picture of the life, activities and spiritual values of the members of this movement through those years. —
- **Menachem Kaufmann** of the Institute for Contemporary Jewry, Jerusalem, brings another chapter from his comprehensive study of activities of Non-Zionist Jews in the U.S. during the period when decisions were in the balance in the U.S. and in the U.N.

Documentation

- **Zvi Erez** of Kibbutz Dvir, brings quotations from speeches by Himmler, that bear out what had been published before about the Warsaw Ghetto rising.
- **Dr. Joseph Walk** of Bar-Ilan University and "Yad Vashem", brings details from Gestapo reports and from reports by the attorney general of Baden. He shows that while there were individuals in Germany, who struggled against the Nazi regime, there was no real underground.

Books

- **Dr. Jesaia Jellinek** of Haifa University, brings the last of his comprehensive bibliography on the destruction of Slovak Jewry.